

ÉRZELMEK, FÜGGETLENSÉG, NEMZET:
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK MINT POLITIKAI
SZERETETKÖZÖSSÉG A TÖRTÉNELEMBEN¹

J. D. Vance, az Amerikai Egyesült Államok alelnöke 2025. január 30-án egy, a *Fox News*nak adott interjújában és egy későbbi X-bejegyzésében fontos kijelentést tett,² amely rövid időre intenzív figyelmet kapott – nem pusztán az országos, hanem a nemzetközi nyilvánosságban is, a Ferenc pápa reakcióját is kiváltva.³ Az alelnök az *ordo amoris* korai keresztény kultúra időszakában született elvével azonosította nézeteinek alapját, amikor amerikai politikai vezetőként arról beszélt, hogy a mások iránt érzett együttérzés (*compassion*) a családban kezdődik, majd pedig a „közösség” és a nemzet irányába terjed. Ezt később kibővítette az „erkölcsi kötelesség” (*moral duties*) kifejezéssel. Vagyis a hozzánk közelebb állók iránt erősebb az elkötelezettségünk, szeretetünk, együttérzésünk, mint a tőlünk távolabb levők iránt. Ennek következtében az amerikaiakat és általában az embereket a családjukhoz és a nemzetükhöz szorosabb szálak kötik, mint például egy, a nemzet határain kívül létező idegenhez. Az utóbbi inkább a „szélsőbaloldali” gondolkodást jellemzi – tette hozzá. Tágabb kontextusba helyezve pedig az „America First” (Amerika az első) gondolatának a vezérelvével hozta összefüggésbe az együttérzés hierarchikus rendjét.⁴

A kijelentés által kiváltott visszhang is mutatja, hogy egyrészt olyan gondolatról van szó, amely – érdekes módon – az eszmetörténeti hagyomány ismeretéről árulkodik aktuálpolitikai kontextusban. Másrészt viszont arra az igényre is rámutat, hogy a modern kori politikai jelenségek magyarázatát történeti gyökerű elvek segítségével próbáljuk alátámasztani. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy ez a kísérlet nem egyedi, és hogy jelentős történelmi

¹ A tanulmány szakmai lektora Lévai Csaba.

² Fox News 2025; VANCE 2025.

³ Associated Press 2025; MCKEOWN 2025; CLEMENTS 2025.

⁴ VANCE 2025; Fox News 2025.

előzményei vannak, amennyiben már az amerikai nemzet születésekor is kimutatható annak a diskurzusnak az erőteljes jelenléte, amely, jóllehet szekularizált formában, de rendkívüli jelenőséget tulajdonított a szeretet jelenségének a nemzetállami szerveződésben, és így nagyobb jelentőségű kulturális mozzanatként a nemzetfelfogás és -építés alapvető elveként tételezte azt. Meg kell jegyeznünk azonban, hogy ez utóbbi nem az alelnök által azonosított premodern, hanem inkább a felvilágosodás korához köthető változatként jelenik meg a sztenderd amerikai hagyományban, amely tény ismeretéről ő nem tesz tanúbizonyságot. Ugyanakkor az alelnök a felvilágosodás korabeli *common sense* (józan ész) kifejezésre is hivatkozott nagy visszhangot kiváltó kijelentése kapcsán, ami már közelebb visz bennünket a szeretet amerikai politikai hagyományához.⁵

Jelen tanulmányban azt vizsgálom, milyen szerepet töltött be a szeretet fogalma – mint politikaelméleti tényező – az amerikai nemzet létrejöttében, valamint hogy a későbbiek során miként alakult át és változott meg a szerepe az amerikai történelemben. A szeretet hierarchikus rendje mennyiben tekinthető az amerikai politikai gondolkodás sajátjának a nemzeti identitással összefüggésben? Mint látni fogjuk, a szeretet nyelve és a nemzeti identitás kapcsolata különböző korszakokban más-más irányultságot mutat: míg a korai időszakban az államok és a szövetségi kormányzat relációjában jelenik meg, addig a vizsgált korszak végére a nemzet és az azon kívüli világ viszonya kerül a középpontba a domináns szeretetdiskurzusban. Mindennek pedig a nemzet egységéről, illetve nemzetközi szerepvállalásáról megjelenő víziókra nézvést is komoly következménye volt.

A nemzeti identitás és szeretetközösség kapcsolatának vizsgálata a szakirodalomban rendszerint különböző korszakokra koncentrál, illetve nem vizsgálja az amerikai kivételesség összefüggését a nemzetet jellemző heterogenitás, különösképpen a nemzet mint kulturális közösség viszonylatában.⁶ Ezért a lenti elemzés hiánypótló és remélhetőleg további kutatásokra is inspirál majd: az alapító időszak szeretetdiskurzusának tárgyalása után a 19. századi változásokat veszem sorra, majd a 20. század elejének egyik meghatározó szövege feldolgozása után az USA nemzetközi szerepének elemzésével

⁵ VANCE 2025.

⁶ KNOTT 2009; ONUF 2000; BURSTEIN 1999; BURSTEIN 2001.

zárom a gondolatmenetet, a 21. század elejéig bezárólag. A tág időkeret miatt a főbb csomópontok kiemelésével igyekszem majd megvilágítani a kardinálisnak ítélt változásokat, és, ami remélhetőleg még nyilvánvalóbb lesz a lenti elemzésből, azon dinamika jelenlétét, amely a szeretet nyelvén, illetve annak hiányán keresztül jellemezte az amerikai nemzeti diskurzust az ország történelme során.

A történészek mindig is óvatosan viszonyultak az amerikai nemzet, illetve nemzettudat kialakulásához. A John Murrin történész által megfogalmazott, sokáig meghatározó nézet szerint a nacionalizmus meglehetősen gyenge foka jellemezte a független köztársaságot a kezdeti időszakban: az 1787. évi amerikai alkotmány is pusztán új politikai keretet biztosított, ami ugyanakkor nem jelentette egy erős, organikus nemzettudat meglétét.⁷ Mi több az amerikai polgárháború (1861–1865) is azt mutatta, hogy eladdig nem létezett egységes amerikai nemzettudat. Az északi államok például sajátos nemzettudatot alakítottak ki, amelyből kiírták a rabszolgatartó Délt, és ez a partikuláris nemzetfelfogás vált aztán meghatározóvá a háború befejezésével.⁸

A korábbi véleményeket, amelyek szerint az Amerikai Egyesült Államok nemzeti fejlődése alapvetően eltért a többi modern államétól, és valójában meglehetősen gyenge nemzetiközösség-tudatot épített a korai időszakban, sőt egészen a polgárháborúig inkább a fragmentáltság jellemezte politikai szempontból is, az újabb kutatási eredmények cáfolják.⁹ Az állam erőteljes jelenléte a területi terjeszkedés és más népek alávetése során, illetve a nemzetépítésben tagadhatatlan, így az amerikai nem különbözött igazán más nemzetállamok fejlődési pályájától. Mindezek során ugyanakkor kitüntetett szerep jutott a rassz és a társadalmi nem kategóriáihoz tartozó különféle elképzeléseknek.¹⁰

Ugyanakkor fontos szempont, hogy a szeretet fogalma volt az, amely a művelt fehér férfi elit nemzeti diskurzusában kitüntetett szerepet játszott a nemzeti közösséget egyben tartó tényezőként. Még a nemzet megkonstruált, tehát ideologikus eredetét megfogalmazó Benedict Anderson is

⁷ MURRIN 1987.

⁸ GRANT 2000.

⁹ ZELNIK 2021: 10.

¹⁰ ZELNIK 2021: 11, 12.

rámutatott arra, hogy a különféle ideológiai eljárások révén elképzelt nemzet a homogenizáló törekvések eredményeként egy „szuverenitáson” alapuló politikai közösség, úgynevezett „horizontális bajtársiasság” illúziójaként jelenik meg.¹¹ Ez egyrészt racionális jelenség, másrészt érzelmi jellegű mozzanat is egyben, amit más kutatók is felismertek már.

Az érzelmek történetének kutatása az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt kap a történettudományban, s azt vizsgálja, hogy egy adott történelmi korszakban miként viszonyultak a kortársak a különféle érzelmekhez, miként határozták meg, és miként használták fel azokat az egyes interakcióikban.¹² Különösen izgalmas terület ez azért is, mert a 18. századra – amely sokak számára elsősorban a felvilágosodás és a racionalitás eszméire építő társadalmi programok révén lehet ismerős – nem feltétlenül gondolunk úgy, mint amelyben különös hangsúlyt kaptak volna a racionalitástól különböző emberi diszpozíciók. Pedig még a francia forradalom viszonylatában is jelentősnek bizonyult az érzelmekre hivatkozás.¹³

Ez nem meglepő, ugyanis a 18. század közepe-vége a nyugat-európai kultúrkörben az érzékenység és a szentimentalizmus szellemi irányzatához kapcsolódó eszmék és értékek korszakának is tekinthető, amely alapjaiban kérdőjelezte meg az ész uralmán alapuló társadalmi, kulturális és politikai rendet. Ezek az irányzatok a ráció mellett az érzelmek fontosságát hirdették, vagyis az emberek közötti kapcsolatok elsődlegességét, az önérdeken nyugvó társadalmi és kulturális rezsim helyett a szimpátia, az együttérzés és a szeretet fontosságát képviselték.¹⁴

Az érzékenység filozófiája a szeretetet és a szimpátiát tekintette annak az erőnek, amely összetartja a társadalmat, és egyenesen arányos annak fejlettségével, ám ennek következményeit is hangsúlyozta. A kor vezető amerikai gondolkodói úgy vélték, minél civilizáltabb, fejlettebb egy társadalom, annál erősebbek a benne meglévő, szimpátián alapuló kötelek. Ennek megfelelően az általuk elmaradottnak ítélt népeket – például az indiánokat – vagy akár a saját társadalmukban élő, de alávetett helyzetű csoportokat

¹¹ ANDERSON 1991: 15, 16.

¹² STEARNS–STEARNS 1985; BURSTEIN 2024; LUKÁCS–TÓTH 2019.

¹³ BALÁZS 2024.

¹⁴ TODD 1986; FIERING 1976; HOWARD 1999.

sem tartották alkalmasnak arra, hogy kialakítsák az érzékenységnek azt a szintjét, amely a közép- és felső osztályokat jellemezte a fejlett nyugati társadalmakban. Thomas Jefferson például kétségbe vonta az Amerikában rabszolgaságban élő feketék szeretetre való képességét, és e tekintetben az indián férfiakról is negatív volt a véleménye.¹⁵

Az amerikai forradalom és függetlenségi háború időszakát (1775–1783) általában a felvilágosodás nézetrendszerével kapcsolja össze a történettudomány, hiszen e korszak főszereplői a patriarchátus és a monarchikus hagyomány ellenében az egyéni szabadságjogokra és a népszuverenitásra épülő önkormányzatiság eszméjét hirdették, az ezekre épülő új politikai rend megvalósítását tűzték ki célul. Ugyanakkor a forradalom feltételeinek kialakulását lehetővé tevő tényezők közé tartozott az érzékenységet kifejező kulturális gyakorlatok sora, így a szimpátia élményét elősegítő baráti körök vagy az átalakuló házassági viszonyok, amelyek a levelezések, felolvasások, társasági események révén erősítették a társiaság (*sociability*) élményét. A szentimentális interakciók nyomán következtek be olyan kulturális változások a gyarmatokon, amelyek a hierarchikus társadalmi értékek, a zsarnokság és a konvenciók hatalmának elutasítása irányába mozdították a korabeli gondolkodást. Mindez pedig nagyban hozzájárult a forradalom feltételeinek létrejöttéhez.¹⁶

Ily módon a nemzeti közösségre jellemző, azt összetartó érzelmi kötelékek már a gyarmatok társadalmában is kimutathatók – elsősorban a művelt fehér középosztály és felsőbb osztályok körében. Ugyanakkor ezek nemzeti szintre emelése és koherens ideológiába rendeződése a forradalom idején ment végbe, és legplasztikusabb megfogalmazása az amerikai függetlenségi nyilatkozathoz köthető, pontosabban annak nyers változatához, amelyet Thomas Jefferson készített a függetlenségi mozgalom politikai szerveként működő második Kontinentális Kongresszus bizottsága részére.¹⁷

A történeti kutatás már kimutatta, hogy a szöveg jeffersoni változata a gyarmatokat olyan közösségként tételezi, amelyet a szeretet érzelmi kötelékei tartanak össze, illetve már nem kapcsolnak a brit birodalom

¹⁵ KNOTT 2009: 8–9; VAJDA 2017: 105–136.

¹⁶ FLIEGELMAN 1982; KNOTT 2009: 20, 112, 113, 122–123, 151.

¹⁷ JEFFERSON 1984: 19–24.

többi alattvalójához. Vagyis már a nemzetállam születésének pillanata előtt, azaz a politikai közösség létrejöttét megelőzően megszületik az a nemzeti közösség Jefferson víziójában, amely legitimálja az előbbit.¹⁸

Ily módon tehát Jefferson felfogásában a nemzetállam, a politikai nemzet létrejöttének alapfeltétele egy új érzelmi kohézió létrejötte a gyarmatok lakói között. Ez egyben a függetlenség feltétele is, amennyiben a szeretet kötelékei már nem kapcsolják őket „brit testvéreikhez”, ahogy a dokumentum fogalmaz. Ez válik a nemzeti összetartozás alapjává, és lehetővé teszi, hogy egymást nem ismerő személyek is a nemzeti közösség részének képzelhessék magukat.¹⁹

Ebben a tekintetben az amerikai forradalom mint nemzeti mozgalom egyértelműen illeszkedett az általános modellhez, amennyiben a nacionalizmus mint ideológia keretein belül – Anthony D. Smith szerint – a „nép” mobilizálását tűzte ki célul a „nemzeti érdek” nevében. A „nemzeti szolidaritás és testvériség szellemiségét” igyekszik a nemzet tagjai számára megidézni annak érdekében, hogy a „társadalmi egység” eszményét erősítse köreikben.²⁰ Ez a – függetlenségi nyilatkozatban is kimutatható – törekvés ráadásul már az államok szintjén is relevánsnak tekinthető.

Mindezek a mozzanatok – Smith szavaival élve – a „kulturális nacionalizmus” jellemzői, előkészítik a „politikai nacionalizmust”, amely már nem pusztán a nemzet karakterével vagy kapcsolódó „szimbólumaival” szolgálta a nemzeti közösség létrejöttét. Ugyanakkor a nemzet tagjait egyenlően megillető jogokat, illetve a nemzeti közösség szuverenitását hangsúlyozó politikai nacionalizmusnak is hasonló szervezőereje volt.²¹ Az amerikai függetlenség, a Nagy-Britanniától való elszakadás tehát ennek megvalósítását célozta.

Ugyanakkor a dokumentumban a homogén nemzeti közösség koncepciójával kapcsolatos, általánosan megfigyelhető elemként jelenik meg az annak határaitra vonatkozó gondolatmenet. Eric Hobsbawm történész a nacionalizmusok természetével kapcsolatban tett egyik megállapítása,

¹⁸ WILLS 1979; COVIELLO 2002; COVIELLO 2005: 166.

¹⁹ COVIELLO 2009: 166.

²⁰ SMITH 1991: 91.

²¹ SMITH 1991: 94.

hogy azok egyik válfaja, az „etnikus nacionalizmus” a nép közös eredetét és a rokonsági kötelékeket hangsúlyozza, amelyek a nemzetet összetartó kötelékként szolgálnak. Ugyanakkor ez teszi lehetővé mások „kizárását” is ebből a közösségből.²² Ez pedig jelen esetben az érzékenység kategóriája segítségével történik.

Hasonló logikát figyelhetünk meg a függetlenségi nyilatkozat jeffersoni változatában: a szöveg az etnikai köteléket a brit alattvalók között tételezi, amely közösségnek a fekete rabszolgák nem részei; ők egy másik nép, akiket a brit korona akaratóból hurcoltak a gyarmatokra. Ugyanígy kívül esnek a gyarmatok etnikai közösségén a „kegyetlen vademberek”, azaz az indiánok, akik hadat viselnek a fehér lakosság ellen.²³ Az utóbbiak esetében az elkülönülést és a szembenállást a szeretet hiánya is kifejezi, ami a választóvonal meglétét jelenti az amerikai nemzethez való viszonylatban.

A szeretet fogalmára is építő nemzeti diskurzus a politikai keretek kialakulása során is megőrizte jelentőségét, és többször kapott helyet a nemzet állapotáról folytatott vitákban és jelent meg fontos érvrendszerként különböző korszakokban. Jóllehet Zelnik, mint fentebb láttuk, hangsúlyozta az amerikai nacionalizmus erőteljes, faji alapú jellegét a gyarmati időktől kezdve, hiba volna egységes nemzeti közösségként kezelni az általa vizionált fehér férfiak politikai közösségét, és eltekinteni az őket jellemző különbségektől, amelyek a más rasszokkal és a nőkkel szembeni elkülönüléssel párhuzamosan léteztek, és komoly következményekkel jártak a nemzeti történelem szempontjából.

Az amerikai politikai struktúra reformjával kapcsolatos polémiaiak során is előtérbe került a szeretet és a lojalitás kérdése, mégpedig az államokhoz, illetve a szövetségi kormányzathoz kapcsolódó lojalitás kérdésén keresztül. Azt is mondhatnánk, hogy bár a politikai nacionalizmus keretei és intézményei megszilárdultak a korai időszakban – főként a nemzeti közösségből kizárt csoportok irányában –, a kulturális nacionalizmussal összefüggő érzelmi tényezők időről időre felbukkantak a 18. és a 19. század politikai diskurzusaiban, rámutatva az ilyen jellegű közösségi határvonalak dinamikusán változó mivoltára.

²² HOBBSAWM 2002: 63.

²³ JEFFERSON 1984: 21; ONUF 1998.

Eklatáns példa erre az 1787. évi alkotmány ratifikációs vitája, amelyben az érzelmeik is helyet kaptak, mindkét vitázó fél oldalán. Az 1787 nyarán és őszén folytatott polémiák szülte dokumentum föderatív politikai berendezkedést hozott létre az államok viszonylatában, megerősítve a központi kormányzat szerepét, több hatalmi jogosítványt rendelve hozzá az előbbiekhöz szemben. A változások jóváhagyását célzó ratifikációs vita a dokumentum egyes államok saját hatáskörben való elfogadását jelentette, és mind az új alkotmány ellenzői, mind pedig annak támogatói az érzelmeik jelentőségét is hangsúlyozták a megfontolandó tényezők sorában.

A New York állam ratifikációs vitájában részt vevő, az alkotmányt kritizáló antiföderalisták alapvetően amellet érveltek, hogy az új politikai rendszer felszámolja az államok összes politikai hatalmát, és azt a központi kormányzathoz rendelve megszünteti az egyéni szabadságjogokat. Mindezt pedig azért gondolták problematikusnak, mert úgy vélték, az Unió tagállamai összességükben megfelelően tudják képviselni a sokféle politikai érdeket, míg az új központi kormányzat nem lesz képes figyelembe venni a kulturális sokféleségét. Más szóval: nem tudja leképezni a kulturális diverzitásból fakadó politikai nézetkülönbségeket. Cato írói álnéven egy New York állambeli antiföderalista szerző fogalmazta meg ezt a problémát, amikor arról írt, hogy olyan jelentős különbségek mutatkoznak az Unión belül az állampolgárok életmódja, értékrendje és politikai nézetei között, hogy azok szétfeszítenék az egységes központi kormányzat kereteit.²⁴

Példának a rabszolgatartó déli államok és a szabad munkaerőn alapuló északi államok közötti fundamentális különbségekre hivatkozott. Az előbbieket a kedvező éghajlati viszonyok miatt az jellemzi, hogy viszonylag kevés munka befektetésével meg tudnak élni, az általuk előállított áruk révén „hamar meggazdagodnak”, arisztokratikus jellemvonásokat (mint például a luxusfogyasztás) alakítanak ki. Ilyen körülmények között a rabszolgaság intézménye, amely a szabadság hiányán alapul, elfogadott, a déli kultúra részét képezi. Emellett pedig a déliek kevésbé tartják fontos értéknek a szabadságot. Ráadásul „nem a saját munkájukból szerzik a vagyonukat”, és nem tudják, hogyan „gazdálkodjanak a megtakarításaikkal”.²⁵

²⁴ CORNELL 1999; STORING 1981: I. 1–76, II. 110.

²⁵ STORING 1981: II. 112.

Az északi államokban ezzel szemben a „szabadság”, a „függetlenség”, az „egyenlőség” vagy a „takarékoság” olyan jellegzetességek, amelyek természetesen fakadnak az „éghajlatból” és a „talajból”. Ilyen különbségek mellett nem valószínű, hogy a déli államok lakosai ugyanolyan érzékenyen viszonyulnak a másik régió értékrendjéhez, mint azok, akik ott élnek, hiszen ez utóbbiakat hasonló „szokások” és „vagyon helyzet” jellemzi, amelyek hatására hasonló értékrendet tudnak a magukénak.²⁶

Ez viszont, mutat rá Cato, nem specifikusan az Egyesült Államokra jellemző, hanem általános érvényű szabályszerűség. Ugyanis az embereket egységbe szervező kötelékek ereje a távolság növekedésével arányosan csökken: a legerősebbek a családon belül, majd fokozatosan gyengülnek, ahogy az állam, a nemzet vagy az emberiség szintjére érünk. A „szeretet” (*affection*) és a „kötődés” (*attachment*) tehát ebben az irányban gyengül az emberek között.²⁷

Mindezen tényezők tehát az ellen szólnak Cato szerint, hogy az amerikai nemzet homogén politikai egységként képes lenne fennmaradni egy szorosabb, föderatív berendezkedésben. A helyi szokások és értékrendszer a közelség és a hasonlóság erejétől fogva a centrifugális tendenciákat erősíti az Unióban. Okfejtése egyik következtetése, hogy a különbségek nem teszik lehetővé egy szorosabb politikai közösség kialakítását, amit az új alkotmány lenne hivatott megvalósítani.

Cato tehát az Unió szintén elképzelt kulturális nemzeti létét vonta kétségbe a szeretet korabeli felfogása alapján. Ő és a hozzá hasonlóan gondolkodó antiföderalisták valójában egy, az *ordo amoris* fogalmánál régebbi, ám egyben újabb hagyományba illeszkedő, az Unióra specifikusan érvényes nézeteiket fogalmazták meg. Az antik görög *oikeiōsis* tézise az *oikost*, azaz a háztartást állította a szeretet rendszerének középpontjába, és az attól való távolság függvényében állapította meg annak hatótávolságát.²⁸ A tézis a 18. századi skót felvilágosodás révén kapott korszerű értelmet, amikor David Hume, Lord Kames (Henry Home), de leginkább Adam Smith jóvoltából – elsősorban a korban nagyra tartott newtoni fizika rendszeréhez

²⁶ STORING 1981: II. 112.

²⁷ STORING 1981: II. 112.

²⁸ FORMAN-BARZILAI 2010: 153.

illeszkedve – kidolgozták „az emberi kapcsolatok gravitáció modelljét” (*the gravitational model of human relations*) – az amerikai történész, John Saillant kifejezésével élve.²⁹ Miként a tömegvonzás a távolsággal fordítottan arányos, úgy a szeretet, szimpátia és általánosan a társadalmi kötelekek is gyengülnek a távolság növekedésével.

Ezt az elméletet az alkotmányt támogató föderalisták is elfogadták. Alexander Hamilton például a 17. számú Föderalistában elfogadta a politikai ellenfelek fentebb hivatkozott nézetét a szeretet koncentrikus körökön alapuló rendjével kapcsolatban:

„Köztudomású, hogy az emberi szeretet rendszerint annál kevésbé intenzív, minél távolabbi vagy területileg minél szétszórtaabb a tárgy. Így aztán az ember jobban ragaszkodik a családjához, mint a szomszédaihoz, a szomszédaihoz jobban, mint a nagyobb közösséghez; minden állam népe tehát inkább lenne elfogult a helyi kormányzat, mint az unió kormányzatának javára, kivéve, ha az utóbbi a maga sokkal eredményesebb működésével semmissé tenné az említett alapelvet.”³⁰

Mindazonáltal itt Hamilton a lokális szeretet hatása meghaladásának lehetőségéről is beszél: bár elismeri annak erejét, felveti, hogy az államok lakosainak a saját államukhoz fűződő erősebb szeretete és lojalitása miként fordítható át a szövetségi kormányzat iránti szeretetté, hiszen ez lenne a célja az új, föderatív rendszernek. Enélkül ugyanis az nem működhet eredményesen. Valójában lehetséges a szeretet generálása az állampolgároktól távol lévő szövetségi kormányzat iránt – fejti ki Hamilton a 27. számú Föderalistában, amennyiben megpróbál közel kerülni hozzájuk:

„[M]inél jobban összeolvadnak a központi hatalom intézkedései a mindennapos kormányzati gyakorlattal, minél inkább hozzászoknak a polgárok, hogy a politikai élet hétköznapi történései során találkoznak a kormánnyal, minél jobban megbarátkozik vele a szem és a szív, minél jobban összekapcsolódik azokkal a dolgokkal, amelyek a legérzékenyebb húrokat érintik

²⁹ SAILLANT 1993: 5.

³⁰ HAMILTON–MADISON–JAY 1998: 141.

és az emberi lélek legaktívabb rugóit hozzák mozgásba, annál valószínűbb, hogy a kormányzat kivívja a közösség tiszteletét és szeretetét.”³¹

Más szóval, az utóbbiak részéről megteremthető a szeretet a központi kormányzat és az állampolgárok közötti távolság áthidalásával.

A fentiek alapján tehát az alapító atyák tisztában voltak az Unió egységét politikai eszközökkel megteremteni célzó 1787. évi alkotmányozó reform nehézségeivel, illetve azok kezelésének módozatával. Amikor a politikai szeretet nyelvét használták, elsősorban a népnek a szövetségi kormányzathoz fűződő viszonyát vizsgálták. Ugyanakkor a föderalisták számára létezett egy másik használata is ennek az idiómának, amely által a függetlenségi nyilatkozatban megfogalmazott nemzetképre építve, azt továbbfejlesztve a szeretet kötelékeinek a nemzeti közösséget összetartó erejét fogalmazták meg, és tették az egységes nemzet víziójának részévé.

John Jay a 2. számú Föderalistában egy olyan nemzet képét festette le, amely tökéletesen egybevág a nemzetalkotás fentebb hivatkozott tankönyvi modelljével. Okfejtése alapján a közös eredet, kultúra és történelmi tapasztalat együttes eredményeképpen az amerikai nemzet olyannyira egységesnek tekintendő, hogy kizárólag egy szuverén politikai entitás lenne számára megfelelő keret. Más szóval, a már meglévő nemzet karakteréhez kell igazítani a politikai kereteket, megszüntetve a különálló tizenhárom tagállam szuverenitását és egyesítve azt az amerikai népben. Jay megfogalmazásában:

„Úgy tetszik, hogy ez az ország és ez a nép egymásnak teremtődött, és mintha a Gondviselés is úgy akarná, hogy a lehető legerőteljesebb kötelekkel egybefűzött testvéri közösségnek ez az oly igen neki való öröksége soha nem osztodjék fel egymásra gyanakvó, egymástól elzárkózó és idegen szuverenitásokra.”³²

³¹ HAMILTON–MADISON–JAY 1998: 207–208. A *Föderalista iratok* a New York állam ratifikációs vitája részeként publikált, az alkotmány elfogadása mellett érvelő azon 85 esszé gyűjteményét jelöli, amelyek 1787 októbere és 1788 áprilisa között jelentek meg New York állambeli újságokban. Publius álnéven Alexander Hamilton, James Madison és John Jay voltak az esszék szerzői.

³² HAMILTON–MADISON–JAY 1998: 45.

Jay eszmefuttatása szerint tehát egy már létező egységes nemzet, amelyet a testvéri közösség szálai kötnek össze, leginkább egy egységes szuverén politikai keretben tud létezni. Számára a kulturális és a politikai nemzet határai egybeestek – mégpedig a föderatív szinten.

Az alkotmány ratifikációs vitájában tehát a szeretet és a lojalitás kérdése elsősorban a szövetségi kormányzat és az egyes államok, valamint az amerikai nép viszonylatában vált relevánssá a domináns politikai közbeszédben. A 19. század beköszöntével ugyanakkor megváltozott a jellege.

Fentebb láttuk, hogy a függetlenséget megelőzően az érzékenységek kultúrája inkább osztály- és faji alapon szervezte az azt művelő közösségeket, amelyeknek nők is tagjai lehettek. Azonban a függetlenséggel, a politikai nemzet megteremtésével az utóbbiak nem lettek tagjai ennek az új típusú nemzeti közösségnek. A szentimentális politikai nemzeti közösségből még a nők is kiszorultak, amennyiben a politikai jogaik hiányát azzal támasztották alá, hogy a nyilvános térből való kizárásuk feltétele a kulturális és politikai rend megőrzésének. A női test elfedése a férfi tekintet elől, illetve a nyilvánosságban történő megszólalásuk korlátozása feltétele volt az „érzelmi egyensúly” fenntartásának a férfiakat privilegizáló nyilvános téren alapuló társadalmi rendben.³³

Ugyanakkor az amerikai gondolkodásban és kultúrában a 19. század elejére bekövetkező változás a szeretet nyelvének kapcsán a szentimentális nemzetfelfogás kiterjesztését jelentette a nemzet határain kívül eső területekre és kultúrákra. Andrew Burstein történész mutatta ki, hogy az átalakulás lényege a szentimentális demokrácia eszményének kialakulása, amely paradox módon olvasztotta össze az érzékenység kultúráját az agresszív, maskulin hatalmon alapuló területi terjeszkedés ideológiájával. Vagyis az amerikai kivételesség eszméjére építve a jóindulatú, mások számára is követhető politikai és kulturális modell promócióját kezdték el az amerikaiak, amely a 20. század végéig megmaradt. Az elnyomást kiküszöbölő politikai rendszer ígérete más népek számára is az új paradigma alapjává vált.³⁴

Ezt a gondolatot fogalmazta meg például 1823-ban Daniel Webster, a korszak egyik meghatározó politikusa, aki az amerikai nemzet

³³ BURSTEIN 2001: 623.

³⁴ BURSTEIN 1999: xviii–xx, 299, 308, 315, 318, 323.

nagyságát hangoztatta. A „köztársasági intézményei” sikerét, a „jólétet”, amelyet az amerikaiak milliói élveznek, és a szabadságot is. Ugyanakkor ez a siker más nemzetek számára is lehetőséget jelentett, hogy csatlakozzanak ehhez a vállalkozáshoz, és az „Egyesült Államokra a testvériség érzésével tekintsenek”.³⁵

A fenti tendenciák a polgárháborút követően felerősödtek, ám a század végére új perspektívában jelentek meg: a bevándorlás vált központi kérdéssé. A bevándorlók arányainak kérdése már a kezdeti időszakban fontos témaként jelentkezett a nemzeti identitásukról gondolkodó amerikaiak számára: bár jelentőségét többen hangsúlyozták a népesség gyarapodása szempontjából, az amerikai nemzet karakterének megváltozásától tartva aggodalmuknak adtak hangot annak mértékével kapcsolatban. Thomas Jefferson például már korábban is attól tartott, hogy a túl nagy számú európai bevándorló, mivel monarchikus politikai kultúrából érkezik, meglehetősen különbözik az amerikai republikánus értékeket valló állampolgároktól, és mindez a politikai rendszer lassú erodálásához fog vezetni. Ezért a bevándorlás korlátozását tartotta célszerűnek.³⁶

Ez a veszély tehát az eltérő politikai kultúrájú nemzetek irányából fenyeget értelmezésük szerint, és az amerikai nemzet jellegének megváltozásához vezet a kulturális azonosságon alapuló nemzeti kötelek meggyengülésével. A századfordulóra az olvasztótégely-metaphora némileg enyhített ezen a képzetten, amennyiben a több milliányi új bevándorló asszimilálódása volt az elvárás. Azonban az első világháború elejére világossá vált, hogy a különböző nemzetekhez tartozó, újonnan érkezett első generációs amerikaiak megőrizték kötődésüket az anyaországhoz, annak kultúrájához, és ennek megfelelően fejezték ki lojalitásukat a háborús felek iránt.³⁷

Randolph Bourne amerikai publicista volt az, aki erőteljes láttelepet adott az asszimilációt elutasító, nem angolszász eredetű etnikumok helyzetéről a 20. század elején, amely értékelésben a szeretet eszménye is helyet kapott. Bourne számára az etnikai és kulturális diverzitás érték volt, ezért beszélt az Egyesült Államokról mint az „idegen kultúrák [...]

³⁵ Idézi BURSTEIN 1999: 286.

³⁶ BURSTEIN 1999: 160.

³⁷ GLEASON 1964.

kozmetopolita föderációjáról”. Ennek az alapja ezeknek a kultúráknak a „békés együttélése”.³⁸ Ezt Bourne burkoltan szembeállította az európai nemzetekre jellemző, a domináns kultúra kisebbségi kultúrával szemben gyakorolt elnyomó hatásával.³⁹

Bourne egy képzeletbeli amerikai egyetem vízióját is az olvasó elé tárta, ahol a különféle etnikumok által képviselt kultúrák és azok értékei eljuthatnak az angolszász diákokhoz, akik ezáltal szellemileg gazdagodhatnak. Európai kultúrákról beszél: német, osztrák, zsidó, skandináv, olasz, francia, orosz vonatkozásban. Így egy olyan „szellem” alakulhat ki, amelynek eredménye egy „intellektuális nemzetközösség” lehet, amely „intellektuális szimpátiát” is jelent egyben. Ugyanúgy „érez”, ahogy a többi kultúra. A haszna pedig mindennek az, érvel Bourne, hogy „[a]z ilyen szimpátia egyesíteni fog, nem pedig megosztani”. Ugyanis „célja nem a felháborodás, hanem a megértés”.⁴⁰ Az asszimiláció helyett tehát a különféle etnikai kultúrák megőrzése lehetne a cél Amerikában Bourne szerint, és így válhat az amerikai nép az első „nemzetközi nemzet”, amely biztosítja ezen kultúrák egyenjogú létezését. Így válhat Amerika nemzet helyett „transznacionális” országgá.⁴¹

Vagyis Bourne 1916-ban – az első világháború idején – vázolt látomásában az egymással háborúzó (még az USA 1917. évi hadba lépése előtt vagyunk), szuverén nemzeteket leképező etnikai kultúrák az Egyesült Államokban a kölcsönös szimpátia talaján építkezve képesek biztosítani a nemzeti kohéziót és az elnyomás nélküli együttélést. Bourne modellje ezért szakít a jeffersoni hagyománnyal, benne ugyanis a szeretet határait elmosó konstrukciót találunk, amely ugyanakkor – mint láttuk – nem idegen a föderalisták államfelfogásától sem. Míg utóbbi ugyanis a politikai nemzetre vonatkozik, Bourne a nemzetre mint etnikai kultúrák szerveződésére tekint, nem pedig egyének közösségére.

Bourne még egy izolacionista Egyesült Államok képét vázolta fel, amely nagyban támaszkodott az érzékenység hagyományára. Ugyanez az elképzelés a 21. század elejére egy megváltozott geopolitikai helyzetben, ahol az ország

³⁸ BOURNE 1916: 93.

³⁹ BOURNE 1916: 89.

⁴⁰ BOURNE 1916: 94.

⁴¹ BOURNE 1916: 95, 96.

a hidegháború utáni egyedüli szuperhatalomként már más szerepet játszott. Az Egyesült Államok az első és a második világháború után a nemzetközi politikai és gazdasági rend kialakulásának meghatározó szereplőjeként jelent meg. Ugyanakkor ebben a kontextusban is szerepet kapott a szeretet – igaz, indirekt módon, és a nemzetközi kapcsolatok terén.

Jonathan Monten átfogó elemzésben mutat rá arra, hogy az amerikai külpolitika két irányultsága – az izolacionizmus és a nemzetközi szerepvállalás – valójában ugyanazt a célt, az amerikai demokrácia terjesztését szolgálja, csak eltérő módon.⁴² Az egyik a példaadás révén tartja kivitelezhetőnek ezt a szándékot, míg a másik az aktív beavatkozás révén. Ezeknek az alternatíváknak az alkalmazhatósága pedig a mindenkori hatalmi kondíciók függvénye volt. Az utóbbi változat esetében a megfelelő erőforrások megléte teszi lehetővé a katonai vagy/és gazdasági jellegű eljárásokat külföldi államok demokratizálódása érdekében.⁴³

Az alapítók még a morális példa paradigmáját vallották. Ennek erejével szerették volna terjeszteni a „liberális-demokratikus” politikai modellt, amelyet a nemzet politikai kultúrájával azonosítottak. Úgy vélték, a köztársasági eszme és kísérlet sikerét veszélyezteti az erős államhatalom, illetve az annak külföldi szerepvállalását támogató politika, amely a belső demokratikus rendet is fenyegeti.⁴⁴

Ezt a paradigmát a 20. század második felétől kezdve kiszorította az aktivizmus elve, amely a külpolitikában a demokratikus értékeken alapuló rendszer terjesztésének lehetőségét látta. Jó példa erre a George W. Bush amerikai elnök (2000–2008) adminisztrációja által képviselt, elsősorban Irakkal és Afganisztánnal kapcsolatban követett politika. Ennek alkalmazásával remélték erősíteni a nemzeti „érdek” és „biztonság” védelmét a 2001. évi terrortámadások nyomán.⁴⁵

Ennek az aktivizmusnak az egyik pillére az a feltételezés volt, miszerint az amerikaiak által alkalmazott hatalom kivételes és „jóindulatú”, jó szándékú más nemzetek irányában, azok javát akarja a demokrácia

⁴² MONTEN 2005.

⁴³ MONTEN 2005: 123, 115.

⁴⁴ MONTEN 2005: 129, 131.

⁴⁵ MONTEN 2005: 141.

terjesztésével.⁴⁶ Ennek következménye ugyanakkor egyrészt a „nemzeti érdekek” összemosása a „nemzetközi érdekekkel”, valamint az erő korlátlan használatának legitimálása a demokrácia terjesztése érdekében, a hatalommal való visszaélés veszélyének felvetése nélkül.⁴⁷ Ezt a két problémát vetették a Bush-adminisztráció szemére annak kritikusai, akik az alapítók által képviselt, fentebb vázolt, a példamutatáson alapuló demokratizálás hagyományához való visszatérést szorgalmazták. Ugyanis erővel nem hozható létre egyik napról a másikra demokratikus berendezkedés, csakis kis lépésekben történhet ez meg, nem pedig külső kényszer hatására. Konzervatív, az aktivizmust elutasító álláspont volt tehát az övék.⁴⁸

Mindazonáltal – vonhatjuk le a jelen írás konklúziójaként – valójában mindkét változat tartalmazza az emberiség egységének gondolatát. Ez ugyanis lehetővé teszi a demokratikus nemzettudat kivétítését a nemzetközi színtérre. Egneműsítő folyamatról van szó – akár a példamutatás, akár a beavatkozás paradigmáját nézzük. Amit Bourne az Egyesült Államok határain belül a heterogenitás és a kölcsönös szimpátia modelljével remélt megvalósítani és példaként állítani a többi nemzet számára, azt az amerikai aktivizmus a határokon átnyúló demokratizálással remélte elérni, azaz egymáshoz hasonló demokratikus nemzetek közösségéért.

Mindazonáltal már a korai időszakban is léteztek olyan hangok, amelyek rámutattak arra a nehézségre, amely az amerikai nemzettől különböző nemzetek demokratizálódási képességét illette. Mint fentebb láttuk, Jefferson a bevándorlás korlátozásával kívánta biztosítani a republikánus népesség megfelelő összetételét Amerikában. Más nemzetekkel kapcsolatban pedig szintén megfogalmazott hasonló fenntartásokat, és voltak más korabeli politikusok is, akik hasonlóképpen gondolkodtak az egyes népekről.⁴⁹

Amint láttuk a függetlenségi nyilatkozat kapcsán, a szeretet végét jelentő határvonal meghúzása jelentette az új nemzet születését a jeffersoni vízióban. Bourne modelljében viszont az amerikai etnikumok közötti határok megőrzésével az azokon átnyúló kötelékek tartják össze a nemzetet, valójában

⁴⁶ MONTEN 2005: 146.

⁴⁷ MONTEN 2005: 147.

⁴⁸ MONTEN 2005: 154.

⁴⁹ VAJDA 2018; VAJDA 2007.

ugyanúgy példamutatásként szolgálva az egyébként kisebbségeket elnyomó többi nemzet felé is. Amennyiben tehát az amerikai politikai hagyományban nemcsak a hierarchikus változat, hanem annak alternatívái is jelen voltak, a szeretet nyelvén keresztül egyként a külső világ alakítása révén remélték annak megőrzését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ANDERSON, Benedict (1991): *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Associated Press (2025): What is 'ordo amoris?' Vice President Vance J. D. invokes this medieval Catholic concept. *APNews*, 2025. február 6. Online: <https://apnews.com/article/jd-vance-catholic-theology-migration-e868af574fb2e742c6ed3d756c569769>
- BALÁZS Péter (2024): „Tiszteljétek az észet, ám inkább a szívetekre hallgassatok!” A francia forradalom érzelmtörténeti perspektívából. *Aetas*, 39(1), 119–140. Online: <https://doi.org/10.14232/aetas.2024.1.119-140>
- BOURNE, Randolph (1916): Trans-National America. *Atlantic Monthly*, 118(7), 86–97.
- BURSTEIN, Andrew (1999): *Sentimental Democracy: The Evolution of America's Romantic Self-Image*. New York: Hill and Wang.
- BURSTEIN, Andrew (2001): The Political Character of Sympathy. *Journal of the Early Republic*, 21(4), 601–632. Online: <https://doi.org/10.2307/3125148>
- BURSTEIN, Andrew (2024): *Longing for Connection: Entangled Memories and Emotional Loss in Early America*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- CLEMENTS, Richard (2025): First, Love Locally: Vance J. D. and 'Ordo Amoris'. *Word on Fire*, 2025. február 11. Online: <https://www.wordonfire.org/articles/first-love-locally-jd-vance-and-ordo-amoris/>
- CORNELL, Saul (1999): *The Other Founders. Anti-Federalism and the Dissenting Tradition in America, 1788–1828*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- COVIELLO, Peter (2002): Agonizing Affection: Affect and Nation in Early America. *Early American Literature*, 37(3), 439–468. Online: <https://doi.org/10.1353/eal.2002.0025>
- COVIELLO, Peter (2005): *Intimacy in America: Dreams of Affiliation in Antebellum Literature*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- FIERING, Norman S. (1976): Irresistible Compassion: An Aspect of Eighteenth-Century Sympathy and Humanitarianism”. *Journal of the History of Ideas*, 37(2), 195–218.
- FLIEGELMAN, Jay (1982): *Prodigals and Pilgrims: The American Revolution against Patriarchal Authority, 1750–1800*. Cambridge: Cambridge University Press.

- FORMAN-BARZILAI, Fonna (2010): *Adam Smith and the Circles of Sympathy: Cosmopolitanism and Moral Theory*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511676352>
- Fox News (@FoxNews) (2025): Vance J. D.: President Trump is looking after American citizens. *YouTube*, 2025. január 30. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=0-98PoolWZxE&t=274s>
- GLEASON, Philip (1964): The Melting Pot: Symbol of Fusion or Confusion? *American Quarterly*, 16(1), 20–46. Online: <https://doi.org/10.2307/2710825>
- GRANT, Susan-Mary (2000): *North over South: Northern Nationalism and American Identity in the Antebellum Era*. Lawrence: University Press of Kansas.
- HAMILTON, Alexander – MADISON, James – JAY, John (1998) [1788]: *A föderalista: értekezések az amerikai alkotmányról*. Ford. Balabán Péter. Budapest: Európa.
- HOBBSBAWM, Eric J. (2002): *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HOWARD, June (1999): What is Sentimentality? *American Literary History*, 11(1), 63–81. Online: <https://doi.org/10.1093/alh/11.1.63>
- JEFFERSON, Thomas (1984): *Writings*. New York: Library of America.
- KNOTT, Sarah (2009): *Sensibility and the American Revolution*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- LUKÁCS Anikó – TÓTH Árpád szerk. (2019): *Az érzelmek története*. Budapest: Hajnal István Kör – Társadalomtörténeti Egyesület.
- MCKEOWN, Jonah (2025): Pope Francis, Vance Clash Over ‘Ordo Amoris’. *National Catholic Register*, 2025. február 13. Online: <https://www.ncregister.com/cna/pope-francis-vance-clash-over-ordo-amoris>
- MONTEN, Jonathan (2005): The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in U.S. Strategy. *International Security*, 29(4), 112–156. Online: <https://doi.org/10.1162/isec.2005.29.4.112>
- MURRIN, John M. (1987): A Roof without Walls: The Dilemma of American National Identity. In BEEMAN, Richard – BOTEIN, Stephen – CARTER, Edward C. (szerk): *Beyond Confederation: Origins of the Constitution and American National Identity*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 333–348.
- ONUF, Peter S. (1998): “To Declare Them a Free and Independent People”: Race, Slavery, and National Identity in Jefferson’s Thought. *Journal of the Early Republic*, 18(1), 1–46. Online: <https://doi.org/10.2307/3124731>
- ONUF, Peter S. (2000): *Jefferson’s Empire: The Language of American Nationhood*. Charlottesville: University Press of Virginia.
- SAILLANT, John (1993): *Black, White, and ‘The Charitable Blessed’: Race and Philanthropy in the American Early Republic*. Indianapolis: Indiana University Center on Philanthropy.
- SMITH, Anthony D. (1991): *National Identity*. Reno – Las Vegas – London: University of Nevada Press.

- STEARNS, Peter N. – STEARNS, Carol Z. (1985): Emotionology: Clarifying the History of Emotions and Emotional Standards. *The American Historical Review*, 90(4), 813–836. Online: <https://doi.org/10.2307/1858841>
- STORING, Herbert J. szerk. (1981): *The Complete Antifederalist*. Chicago: The University of Chicago Press.
- TODD, Janet (1986): *Sensibility: An Introduction*. London: Routledge.
- VAJDA, Zoltán (2007): Thomas Jefferson on the Character of an Unfree People: The Case of Spanish America. *American Nineteenth Century History*, 8(3), 273–292. Online: <https://doi.org/10.1080/14664650701505133>
- VAJDA Zoltán (2017): *A szeretet köztársasága: a szentimentalizmus hatása az Amerikai Egyesült Államok korai időszakának politikai gondolkodásában*. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó.
- VAJDA Zoltán (2018): „Mexikó számunkra a tiltott gyümölcs”. John C. Calhoun, a mexikói háború és a korlátozott expanzió ideológiájának természetrajza. *Világtörténet*, 40(1), 45–66.
- VANCE, J. D. [@JDVance] (2025): Just google “ordo amoris.” X, 2025. január 30. Online: <https://x.com/JDVance/status/1885073046400012538>
- WILLS, Garry (1979): *Inventing America: Jefferson's Declaration of Independence*. New York: Random House.
- ZELNIK, Eran (2021): Self-Evident Walls: Reckoning with Recent Histories of Race and Nation. *Journal of the Early Republic*, 41(1), 1–38. Online: <https://doi.org/10.1353/jer.2021.0000>